

Лидия Димковска

СКРИТА КАМЕРА

"И Иисус не си е у дома."
Херта Мюлер, "Животно и сърце"

Всяка прилика с лица, събития и произведения е опасна за здравето на читателя и не подлежи на юридически, финансови и психологически компенсации.

Животът на Иисус започнал в ясли, а моят и животът на Лила Серафимска започна в спален чувал *Explorer Light*. Не ме разбирайте погрешно, имам предвид живота, който с всяко, дори най-незначителното преселване от точка А до точка В се сдобива с ново начало и нов край. А спален чувал с подобно име е добре дошъл за това.

Пред Лила и мен е първата нощ във Виена като временно пребиваващ писател (две в едно) – платен "изследовател на светлината". Разбира се, госпожата от фондацията, която отговаряше за литературните проекти, не се изрази така метафорично, когато съобщи на Лила, че е първият македонски писател, получил стипендия за Виена. "Това означава – пишеше в mail-а, – че Ви предоставяме безплатно настаняване – кухнята, банята и компютъра ще делите с фотографка от Албания и певец от Пакистан; токът, водата и парното са за наша сметка; осигуряваме месечна стипендия от 900 евро и здравна застраховка за времето на престоя. Пътните разходи покриваме наполовина, а визата трябва да платите сами. Очакваме да използвате престоя си, за да напишете книга. Това се подразбира и от определението *Writer-in-residence*. Накрая ще видим резултатите от вашия труд." За един източноевропейски творец предложението да прекара три месеца във Виена е като шестица от тотото и същевременно нож с две остриета: Лила не знаеше да се наслаждава ли на европейската благодат, или да се затвори в стаята с оскъдна, но модерна мебелировка и да пише книгата на ръка, а после да дебне кога компютърът в дневната е свободен, за да напечата сътвореното? Лично на мен по би ми допаднало първото, но Лила винаги е била по-амбициозната. За какво обаче да пише? Когато се яви на конкурса, обясни, че единствено литературните форуми ѝ позволяват да види света, а имаш ли официална покана, кандидатстването за виза в посолствата не е съпроводено с тресящи се от студ и страх крака и безкрайно дълго тъпчене на място по опашките като кон на празни ясли (което за мен е още по-страшно). Добре подкована с нужната документация, Лила (а покрай нея и аз) се сдоби с визи и посети Франция, Словения, САЩ, Холандия, Тайван, Швеция, Чехия, Литва, Румъния. Поканата за един поетичен фестивал в Словения ѝ гарантира едномесечен престой там (тогава с А. на воля се наразхождахме из Любляна), докато като младоженка за собствената ѝ сватба ѝ позволиха да остане в същата тази страна само две седмици. Вместо на меден месец, ходихме на медена седмица в Дубровник (ако изобщо може да се нарече медена, защото в бижутерийното магазинче на Страдун, докато А. ѝ избираше гердан от корали, а аз зяпах рубина на пръстена на продавачката, тя попита Лила откъде е и щом чу, че е от Македония, без да ѝ цепи басма, рече: "Не приличате на такава. Вашите сънародници обикновено държат да подчертаят, че са македонци!"). Може би македонците на Александър Македонски? Кой знае? Герданът си остана във витрината, А. отиде да пие бира, а аз и Лила – в аквариума, да се оплачем на морското конче. Лила си помисли, че няма да е зле отново да се пробва в страна с виза и избра Австрия.

"Ами, напишете книга за това! – посъветвах я добре организирани европейци. – За местата, които сте посетили, за номадския дух с напукани ходила, т. е. подметки!" О, колко прави бяха! Добре познавам стъпалата на Лила, по-грапави са от рогозка, а дясното дори е по-малко от лявото. От друга страна, блазе ѝ, че е от Македония и може не само да живее, но и да пише за чужда сметка. Нейният А. или Мариус Бурокас например вече никога няма да могат да пишат за "европейска сметка", защото това би означавало да бъркат в собствения си джоб. Пада им се, щом толкова държат да са в Европа! Ето, дори чичо Сорос вече не хвърля зелени банкноти от джипа, с който препуска из довчерашните неразвити, но за сметка на това екологични общности. Сега той ги врънка за пари за Западните Балкани (към които спадаме и ние с Лила), припомняйки им урока, който някога им даваше: че обществото е отворено само когато са отворени неговите сейфове и каси.

Заради високосната година Лила обърка датата и вместо на 1 март се озовахме във Виена на 29 февруари. Когато се обади от жп гарата във фондацията да каже, че е пристигнала с раница и два тежки куфара и не знае немски (за мен, естествено, не спомена), ръцете ѝ трепереха като на старица от страх, че няма да я вземат и ще трябва да висим тук до следващия ден. Но точно след 15 минути в чакалнята се появи координаторът на проекта, младият Клаус, който любезно я поздрави, взе багажа, натовари ни в колата си и поехме към Ройманплац, където е квартирата на фондацията. "Апартаментът в момента се подготвя – каза Клаус. – Ще получите чаршафи утре, надявам се да се оправите някак дотогава. Съжалявам, но не ви очаквахме днес." *О, няма проблем* – отвърна Лила, – *нося спален чувал, взех го за всеки случай*. Лично аз не бях въодушевена, но все пак бях благодарна, че имахме спален чувал, защото Лила нямаше да го вземе, ако А. не бе настоял. Всеизвестно е, че балканците носят спален чувал само когато отиват на почивка с каравана или на палатка. А щом си на квартира, се предполага, че домакините все ще намерят някой креват за теб, дори в момента да нямат свободен. "Не бери грижа, в краен случай от съседите ще вземат!" – ще каже всеки, ако те види да слагаш и спален чувал в багажа. "Защо мъкнеш спален чувал и други глупости? Тук не ти е дивотино, я! Ако няма легло, ще спиш на дивана или в краен случай на нара!" – ще възкликне и хазаинът и преди да мигнеш, ще те настани. Та Лила изобщо не възнамеряваше да взема чувала, затова А. просто го набути в раницата ѝ, та да има къде да легне, като ни дойде на гости. За всеки случай. Пак за всеки случай взе китайските топчета за медитация и православния молитвеник – единствените ефикасни приспивателни в чужбина, ако не броя себе си.

Вятърът нахлу през отворения прозорец и завъртя пухените яки на грейките ни също както лудешки въртеше компаса на колана на Мики Маус пред McDonald's преди петнайсет години пак тук, във Виена. На мен ми е все едно, но тя искаше да забрави "онази" Виена, тогавашната, защото ѝ навява лоши спомени. Просто се опитваше да изживее "тази" Виена тук и сега, на чисто и открито. Но срещите винаги са неочаквани, а мълчаливият Клаус сякаш нарочно ни остави да се "сблъскаме" с града. Добре де, бяхме тук преди цели петнайсет години, при доста странни обстоятелства, които, дори да искаше, Лила не можеше да избегне. Дойдохме с една нейна съученичка – Весна – на гости на приятелка на майка ѝ, емигрантка от Македония, и нейния любовник (македонски албанец с жена и седем деца в някое стружко село). Чичо Исмет, както му викаха Лила и Весна, въртеше търговия с Wiener Kaffee: купуваше го в Австрия и го препродаваше в Македония, която по онова време, в социалистическа Югославия, беше пощуряла по западноевропейското кафе, дънките и маратонките Adidas. Леля Вера, корпулентна русокоса вдовица, работничка в текстилна фабрика във Виена, майка на двадесетгодишна дъщеря и собственичка на два апартамента в австрийската столица (по линия на мъжа си, австриец, починал преди една година), покани на гости не само

дъщерята на своята приятелка от младини, но и нейната дружка Лиля: "Да не й е скучно на Весна." А с Лиля, ще не ще, тръгнах и аз. Леля Вера беше дошла за малко до Македония и след три дни с чичо Исмет се връщаха във Виена. През тези три дни в дома на Лиля се разигра истинска драма: майка й и баща й се чудеха да я пуснат или не, ту си казваха, че няма какво да прави там, ту стигаха до заключението, че постоянно нещо иска и вече не се търпи, с други думи, станала била страшно разглезена. След безброй сълзи, аргументи (най-силният коз на Лиля беше, че като поетеса трябва да види прочутата Виенска опера – не знам защо, но точно това хвана дикиш!) и бордеро от банката за сумата от 50 германски марки, една сутрин се натоварихме в автомобила на чичо Исмет и потеглихме за Виена. По пътя се наслушахме на Мирослав Илич, Лепя Брена, Халил Муслимович и Шемса Сулякович – първата стъпка към Виенската опера. Пристигнахме вечерта. Градът приличаше на блестящ полилей с най-различни светлини. Не като сега. Клаус ни прекара по улички, пълни с кафяви дървета и витрини, окъпани в студена дневна светлина, и спря пред стара пететажна сграда. "Пристигнахме" – каза. Лиля нарами раницата с протрити презрамки, той взе куфарите (на Лиля й идеше да потъне вдън земя от срам, че са толкова тежки, а аз тайно се подсмивах заради кутията с четири килограма саламурено овче сирене и петте буркана лютеница, без които всяка чужбина си оставаше чужда) и ни качи на третия етаж пред врата с надпис: *Artists-in-residence*. Апартаментът беше току-що почистен: завесите ухаеха на Lenor (Лия се изненада от остротата на обонянието си, което веднага засече познатия продукт), подът блестеше, целият апартамент миришеше на препарати и сръчни ръце.

Спомни си как във виенския апартамент на леля Вера ни посрещна миризма на прегоряло мляко, а на масата имаше цял куп рекламни брошури на супермаркети (първата ни среща с капиталистическите ценности) и дебел албум със снимки, отворен по средата. Тогава леля Вера подхвърли на чичо Исмет: "Андреа пак е гледала снимките от погребението и се е отнесла." Лиля, Весна и аз надникнахме в албума и с почуда видяхме четири фотографии на мъртвец.

Сега обаче Лиля просто каза на Клаус: *Отлично*, а той отвърна: "Изберете си стая. Както казах, бельо ще получите утре, ще го донесат сутринта от химическото чистене. Съквартирантите Ви пристигат утре вечер. Ще се видим, щом се съберете. Тогава ще Ви дадем стипендиите за този месец и всички нужни документи. И така, утре почти целия ден сте свободна. Надявам се, да се оправите. Успех!" Клаус внимателно затвори вратата след себе си, а Лиля завъртя ключа, сложи веригата, надникна през шпионката и без да ме пита, избра стаята с изглед към стара триетажна къща с прозорци с колосани пердета и турска фурна в приземието, с изрисувани турско знаме и самун хляб на витрината. Три месеца живот с изглед към вода! – така си мислех, като потегляхме за Виена и това приличаше на сън, още повече че нумерологът, който направи хороскоп на Лиля в Скопие, й каза: "Ти си огнен знак и трябва да живееш на място с изглед към вода, за равновесие." Но Дунавът не беше дори на три пресечки от нашата кооперация.

И при първото ни идване във Виена почти се разминахме с Дунав. Само веднъж, докато скитахме с Весна из града, случайно се натъкнахме на реката на Щраус. Лиля не си спомняше цвета на водата, нито колко широка е реката. В съзнанието й остана само групата жени на средна възраст, повели пудели и пекинези (почти всички докарани със светли елечета) на разходка край брега. Това бе може би и най-хубавият момент от онази Виена. Всичко останало повече приличаше на екшън филм. Всеки ден чичо Исмет и леля Вера се срещаха с разни странни хора, които говореха немски, албански, сръбски и македонски. Скришом тъпчеха пакети кафе в багажника на чичо Исмет и под седалките на Весна и Лиля. После чичо Исмет паркираше във вътрешния двор на

сградата и, докато ние "стояхме на пост" (сиреч, следяхме дали някой не гледа от прозорците), двамата качваха кафето в апартамента. След това се прибирахме и ние и чакахме да натикат пакетите под дюшеците на креватите ни, нощем миризмата на хубаво, прясно кафе изпълваше сетивата ни. От Виена видяхме само двореца Шьонбрун, Операта (отвън) и първия McDonald's в живота ни. "Шейк и хамбургер" – за Весна и Лиля това беше второто име на Виена. През онези шест дни леля Вера нито веднъж не сготви: след смяната във фабриката я вземахме с колата, нас ни оставяха в McDonald's, а те отиваха "по работа". От страх да не се изгубят в големия град, Лила и Весна киснеха в заведението, облизваха сламките от шейка и похапваха пържени картопки в очакване чичо Исмет и леля Вера да дойдат да ги вземат, докато аз изнемогнах от скука. После "операцията" с кафето се повтаряше.

Сега, седнала във фотьойла във виенската стая, която за три месеца ще е наш дом, Лила си спомня онази Виена отпреди петнайсет години, която за първи път я накара да се усъмни в хората, въведе я в търговията "на черно" и я изпълни с неприятното усещане на вина и съучастие. Все неща, които не би искала да чувства и в които не би искала да участва. На мен обаче ми беше адски интересно! Но нея още я побиват тръпки от спомена за предпоследния ден от тогавашния ни престой.

Леля Вера ги събуди в зори и каза да се приготвят. Щели сме да ходим в Словения, "на излет, да видим Марибор". "Че ние Виена още не сме разгледали, защо да биеш толкова път заради Марибор?" – процеди през зъби Лила. Тогава Весна за пръв път, откакто бяха приятелки, ѝ изсъска: "Неблагодарница. Те правят за нас всичко, а ти само мърмориш. Кой друг ще те доведе безплатно във Виена?" Да знаеше, че един ден ще седи в тази стая с изглед към турската фурна и с пердета, ухаещи на Лепог, сигурно щеше да ѝ отговори подобаващо, но тогава премълча смутена, засрамена и ядосана на себе си. Споmeni си как измъкнаха кафето изпод дюшеците, от чекмеджета и от всевъзможни кътчета на апартамента, а после го натъпкаха под седалките на колата и в раничките им; как леля Вера нареди няколко пакета около кръста си и така той стана още "по-строен". От Виена до границата с Югославия се возихме през хубави, зелени селца с бели църквички и прясно варосани училища. На границата митничарят се загледа в сините очи на Весна и в големите гърди на Лила и минахме без проверка. Скоро обаче зад нас изпищя сирената на милицейския патрул. Чичо Исмет даде газ, караше като луд и успяхме да им избягаме. Спряхме в някакво село. Леля Вера извади от багажника шапки, кърпи, една черна перука и изкуствени мустаци и всички (освен мен) трябваше да се дегизират. Седнахме в първата гостилница и леля Вера поръча четири кафета. От притеснение Лила изля своето върху шала, който бе увила около врата си, за да имитира ангина. "Не бях виждала толкова смотано момиче!" – скастри я леля Вера, а чичо Исмаил подхвърли: "Море, ще я зема аз за снаха, тъкмо е за моя Авни, той си пада по цицорестите. Видя ли как я зяпаше митничарят? Още никой не те е прекарал, нали, моме? Че да не му река на сина, пък да излезе, че не ставаш." В този момент Лила си пожела милицията да ги хване и всичко да приключи, но де тоз късмет. Продължихме за Марибор. Там пред гарата има стар локомотив, нещо като декор. Леля Вера отиде нанякъде и след пет минути се върна с един човек, който уж заминавал за Скопие и щял да отнесе кафето. Помощник на чичо Исмет. Напълни си чантата с кутиите, затвори я, чичо Исмет му тикна куп динари и марки и онзи замина. Отидохме да обядваме в сръбския ресторант. Кебапчетата присядаха на Лила. Добре, че не трябваше и аз да се мъча с тях. "Е, деца, днес си заслужихте едно ходене до лунапарка! – весело каза леля Вера. – Като се върнем във Виена, ще ви заведем в Пратера!"

Ах, Пратера! Лила си помисли: *Трябва да отида до Пратера, да видя променило ли се е нещо след 15 години?* Върти ли се още гондолата, която завинаги се връза в съзнанието ѝ? През всичките тези години, помислеше ли за Виена, всъщност мислеше

за Пратера. Ако имах коса, сигурно щеше да щръкне до тавана от този спомен. Разопакова куфарите и раницата. *Леля Вера може би имаше право, наистина съм смотана – каза си. – Вместо веднага да извадя сиренето и да го сложа в хладилника да не умирише всичко, аз седя до прозореца, гледам турското знаме и хляба и не мога да се освободя от спомените за "онази" Виена.*

А Пратерът се рееше в съзнанието ѝ подобно на шапките, литнали от главите на Лила и Весна, когато гондолата се завъртя на 360°. Двете бяха най-гръмогласните посетители на развлекателния парк. Пищяха и настояваха да ги свалят долу, но тъкмо тогава управата реши да подари на гостите едно безплатно кръгче и целият въртоглав ужас и паника се повториха. Докато се въртях безмълвно около слънцето и земята, момичетата ревяха, викаха, молеха, а другите им се смееха и се наслаждаваха на дотсега с небето. Когато машината най-накрая спря, с Весна бяха плувнали в пот и обезумели от страх. Дори не потърсиха шапките си, защото веднага се отправихме към мини хиподрума в съседство. Весна каза, че само една кратка езда може да я успокои, а Лила, че вече на нищо не се качва и се пободе пред кривите огледала, които увеличиха мерките ѝ със 100% и тя заприлича на 126-килограмова тетка. Дори аз не мога да се похваля с подобни габарити! Весна възседна един кон и измина два-три метра. В следващия момент обаче животното подскочи като ужилено – по гърба и краката му се стичаше жълта струйка. Конярят шибна Весна с бича през коленете. Мисля, че и на колелото тя не издаде подобен писък. Всичко се случи за миг. Тя слезе от коня, на панталона между краката ѝ имаше голямо мокро петно. Конярят крещеше на немски, Лила му пригласяше на македонски и английски, а аз се превивах от смях. Да, наистина беше забавно, но двете бяха прекалено бесни, за да се насладят на ситуацията. Отнякъде изникна още един коняр и щом разбра за станалото, каза на развален английски: "Забранено е да се пикае по конете. Ако викна директора, ще платите и глоба." "У нас това никога нямаше да се случи!" – нахвърлиха му се двете преливащи от хормони тийнейджърки. "Кой е по-важен? Човекът или конят?" "За нас – конят! – отсече служителят. – За вас, не знам!" Бесни напуснаха хиподрума, докато аз се опитвах да се съсредоточа и да погледна философски на нещата. Весна заяви, че никъде нямало да мръдне и ще лежи в тревата, докато в 7 часа дойдат леля Вера и чичо Исмет! Хем от срам заради напиканите панталони, хем от инат. Лила не остана въодушевена от идеята. Каза ѝ да си почине и да се посъвземе, а ние междуременно ще направим едно кръгче с влакчето на ужасите. Щом нямаше да видим Операта, заради която бяхме дошли във Виена, да видим поне влакчето на ужасите, прочуто надлъж и шир като една от основните туристически атракции на Пратера. Във влакчето и Лила за малко да се подмокри, особено когато в залата със скелетите, прилепите и плъховете механичната ръка на вагончето я щипна по дупето. Искаше да слезе и да продължи пеш, но се въздържа, защото в същия момент я щипна и "комплиментът" на леля Вера за нейната смотаност, а и аз я сръгах толкова яко, че трябваше да се вкопчи в борда на вагончето, както се впиваш в зъболекарски стол. Не искаше до утре и по пътя до Скопие да слуша безвкусни майтапи по свой адрес. И без това никога вече нямаше да видим леля Вера и нейния кафепродавец.

Днес обаче, докато редеше последните гащи в долапа, бе убедена, че може да разпознае леля Вера сред хиляди едри, русокоси виенчанки, макар да не я бе виждала от петнайсет години и почти бе забравила как изглежда. Не искаше да я зърне и отдалече, за разлика от мен, която винаги искам да срещам хората от миналото. Но тогава, с двете марки в джоба и паспорт, скрит в чантата на леля Вера, зависехме от нейната добрина, както Оливър Туист от благоволенията на минавачите.

Последната дикенсова сцена се разигра преди самото тръгване за Скопие. Леля Вера каза: "Потегляме след час. Първо ще отидем до града да ви купим по един чифт

мокасини, в Скопие няма такива, но преди това трябва да ме отмените и да почистите стълбището на входа, защото аз и Исмет имаме малко работа. В пералното в мазето има метли, кофи, препарати и парцали. Пометете, измийте с вода, после минете стълбите от горе до долу със сух парцал. И пред входа също. Австрийците не обичат мокри подове. Веднъж една жена се хлъзна и за малко да отговарям за това, но, слава Богу, размина се с леко натъртване. Какво сте ме зяпнали? Във Виена от едната заплата не се живее! Тук е Запад! Не ви е Скопие – ела, хляб, да те изям! Хайде, приключвайте по-бързо и да вървим за патъци!"

Като си спомни това, Лиля изведнъж се усъмни, че 900-те евро, дето щяха да ѝ дават на месец, ще стигнат за храна, музеи и градски транспорт, макар координаторката да ѝ писа как мнозина успявали да спестят от стипендията и носели пари вкъщи, в бедните си страни. С мен сто на сто ще спести, защото не ми трябва нищо материално. Ще видим.

Тогава обаче Весна отново я скастри, задето била неблагодарна. Трябвало да помогнат на леля Вера ("Виждаш как се мъчи с фабриката и с онова кафе, че и в входове чисти!"), особено след като е казала, че ще им купи обувки, ориенталски мокасини с две висулки и мъниста по краищата, каквито в Скопие носеха само богатите гъзарки с грейки от "Словения спорт", шотландски пуловери, дънки "501" и парфюми на Диор, докато ние имахме само обикновени дрешки от "Цървена звезда" и обувки от "Чик". При мисълта за удобните мокасини, мекия гъон и ортопедичната подметка и аз пощурях от радост! Лиля обаче метеше, обзета от смесени чувства на унижение, бяс, възбуда и радост. Поливаше стъпалата с вода и търкаше със сух парцал, докато не извади топлия блясък на стария мрамор, какъвто вече очевидно не се използваше, защото кооперацията, в която днес ни въведе Клаус, имаше обикновени, циментови стълби с шахматна шарка. После тръгнахме. Щом излязохме на магистралата и оставихме Виена зад себе си, проумях, че обувките са били само примамка и Весна и Лиля бяха налупали въдицата като наивни балканци, озовали се в големия свят. Усетих как и на Весна отвътре ѝ кипна. Почувства се унижена и ядосана, че тя, единственото галено дете на мама и татко, която ходи на пиано и балет и има детска стая, за каквато Лиля може само да мечтае (още повече, след като я видя в рекламните брошури, които се трупаха всеки ден пред вратата на леля Вера), та тя е принудена да стане чистачка, а не туристка! "А обувките?" – престаши се да попита. "О, няма време. Трябва да хванем оня смотан митничар, че да не ни отиде кафето. У дома си имате майки, те да ви купят обувки, аз не съм социална служба! Цяла седмица на гости във Виена и отгоре на всичко патъци искат!" – развика се леля Вера. До Скопие никой не продума. Чичо Исмет припяваше на Халил Муслимович, леля Вера спеше и похъркваше, Лиля мислеше какво ще каже вкъщи за престоя във Виена и как ще оправдае 50-те марки, похарчени за книга за града (където поне хубаво разгледа Операта). Беше я срам, беше ѝ жал, а от кафето под задниците ни се носеше западен аромат с балкански привкус.

Сега, в кухнята на апартамента за млади творци, Лиля откри бурканче с Wiener Kaffee и се сепна от миризмата, която тогава, преди 15 години, бе попила в порите ѝ и я преследваше при всяко гледане на екшън или на документални кадри за черноборсаджии и куфарни търговци, за сива икономика, затворници, прелюбодейци и други съмнителни особи. Разбира се, щеше да си направи кафе от бурканчето, което фондацията великодушно бе оставила, заедно с пакет мляко с дълъг срок на годност в хладилника. Клин клин избива. През следващите три месеца Лиля трябва да преболедува Виена с Виена, а аз да я преоткроя, ако тя си отпусне душата. Лиля постла спалния чупал на кревата, а миризмата му се смеси с тази на завесите и килима с шахматна шарка. Хубави индустриални миризми! От тях наднича глобализацията. И в Скопие, и в Любляна, и в Букурещ, и във Виена, и в Тайпе, и в Стокхолм рекламните за

прах за пране и разни други почистващи препарати карат хората да капнат в прането малко омекотител; да търкат килимите не с универсален, а с препарат, ухаещ на английска морава; да бършат прах с лимонов Mr. Sheen. И Лила в Любляна пере спалния чувал с ароматизиран прах за деликатни тъкани и затова сега, докато лежим запечатани в него като във вакуумна торбичка и аз потъвам в моето сладко безсъние, а тя (уморена от пътуването с влака и от ненадейната среща с Виена) в своя приспивен кошмар, май долавяме миризмата на А. – топлия, мек, спящ съпруг на една жена от точно определена категория, окончателно и официално дефинирана – Writer in-Residence.

Усетих я как се събуди с чувство на страх и паника. Първият въпрос, който й мина през ум, беше какво търси тук? Какво ще прави цели три месеца във Виена? За мен дори не се сети! Съсредоточи се единствено върху лудостта да се върне в град, с който я свързваха само лошите спомени от първата ѝ "чужбина", първият опит далеч от къщи, първите крачки по белия (черен) свят. Имаше ли право да остави А. да се оправя сам, да става рано и сам да си прави закуска, сам да си пие кафето, до късни доби да превежда съдебни преписки и жалби на румънски затворници в Словения, които искат да са си у дома за празниците, въпреки че са прекарвали нелегално хора и дрога през границата с Италия, както и устави на фирми, бъкани с непреводими изрази, а после да хапне нещо набързо и вечер пак сам да гледа телевизия, да мисли за нея и да заспива неспокоен и самотен. Една истинска балканска жена не би оставила мъжа си сам да си вари кафе, макар на полуострова да няма по-хубаво от така нареченото "мъжко кафе". Да, но не и къщи, където водата в бакъреното джезве зазира само когато го пипне женска ръка, а после пак тя го сипва в чашка на цветенца и с набожен жест го поставя пред отворения вестник, зад който наднича мълчаливото лице на мъжа, доволно намръщен, за да даде да се разбере, че не иска празни приказки и съвети сутрин. Да оставим стереотипите настрана. Лила е съвременна жена и няма заради едно сутрешно кафе (преди което и без това устата си не може да отвори) да изпусне стипендия във Виена. Пък и ей я къде е Любляна, А. може да дойде да я види по всяко време, още повече че не е балканец по рождение, а само натурализиран по женска линия. Междувременно тя щеше да напише книгата си, своя А.-фикционален дневник, *Нещото* между нея и света, между прозата и поезията, ще монтира филма, който аз, нейната скрита камера, снимах през цялото това време на границата на онова, което беше, и онова, което е. Затова реши: ще се сблъска със себе си (чрез мен, жива или мъртва), ще си признае и ще ме признае, защото не напразно съм ѝ вярна и постоянна спътница почти от раждането ѝ, ще ме извади на бял свят и така ще освети (или очерни) себе си, макар още да не знае дали така ще облекчи ли, или още повече ще усложни живота си, животът, който и за мен е убежище и изгнание, а какво остава за нея.